# БЕЛАРУСЬ

ШТАДЗЁННАЯ ПОЛІТЫЧНА-ЭКОНАМІЧНАЯ І ЛІТЭРАТУРНАЯ ГАЗЭТА.

ГОД ВЫДАНЬНЯ І.
Падпіска на 1 м-ц: з перасыл. 15 р. без перас. 12 р.
АБВЕСТКІ: на 4-й страніцы прымаюцца ва усіх мовах па звычайным цэнам.
Газэта выходзіць штодня, апроч дзен пасьлесьвяточных.
Рэдакцыя і Кантора: Менск, Міцкевічава вул., Беларускі Дом (б. Юбілейны).
Рэдактар прымае ад 12—1 гадз. Кантора адчынена ад 9 да 2 гад. і ад 5 да 7 гад.
Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны.
Аплата прынятых рукапісау залежыць ад рэдакцыі.
Рукапісы назад не выдаюцца.
ЦАНА 1 МАРК.

№ 26 (53). Менск, Серада 19 лістапада 1919 г. № 26 (53).


## Пагудка йграе!

Мінскіе польскіе часопісі, апрача аднэй лаянкі у „Goniec Miński," да апошняга часу як-бы і не ведалі таго, што яны друкуюцца на Беларусі і што не аднэй лаянкай можна гаварыць аб беларускай справе. Якая тут прычына не ведаем. Можа начальства пальцам накiвала ім, а можа што іншае—трудна згадаць. Але прыхільнае слова да беларуса мы заусёды патрапім ацаніць.

Пад загалоукам „Пагудка йграе" тыднёвік „Zorza Mińska", памясьціу гарачую статьцю аб беларусах, катору мы ахвотна перадрукуем хоць не надта верым гэтым пекным пяючым словам:

„Беларусь павінна, была—піша „Zorza Mińska"—збудзіцца з доугага сну, калі разьнеслася па усім краю водгульле громкіх слоу Начальніка Польскай Дзяржавы, апавяшчаючых эру свабоды і для беларускага народу.

Однак, дзякуючы доугай блуканіне па цянькох беларускай нэлегчацы, а такжа нізкаму палажэньню асьветы сярод народных мас, якіе не патрапяць выразіць сваей волі і прымусіць да чыннасьці за лепшую долю адпаведных працаунікоу з боку сваей асьветы і займанага становішча,—пануе у нас паусюдная мяртвечына.

А, наблюдаючы такіе часы, калі, здаецца, кожная мінута адкладу аб прыняцьці адпаведнай пастановы можа прынесьці няізлічные шкоды.

Беларускі народ ведае з дасьведчаньня і практыкі, як тутака гаспадарылі маскалі. Аб якой небудзь аддзельнасьці Беларусі ня можна было і пікнуць, мова беларуская была у найвялікшым паніжэньні, не пазвалялі друкаваць кніжак пабеларуску, ані такжа вучыць у школах у гэтай мове, не у прыватных прадпрыемствах і коопэратывах ня можна было весьці перапіскі пабеларуску або размауляць у гэтай мове.

Калі пасьля 1905 году пачалі ад часу да часу друкавацца беларускіе кніжкі і календары, сяляне баяліся купляць такіе кніжкі, каб не папасьць у няласку ураду. Бо у вавусіх мясцох „ураднікі" заузята праследавалі беларускіе кніжкі.

У шмат якіх здарэньнях цярпелі з скрыгатам зубоу польшчыну, як нямінучае зло, але ніхвалі з даіунай заузятасьцяй, самые нявінные праявы культурнага беларускага жыцьця. Ня можа быць тут ніякай іншай гутаркі, як тое, што расійскі урад заусёды будзе трымацца аднаго напрамку—напрамку політыкі русыфікатарскай і у то спосаб ганебны, бязчэсны, з нічым ня лічучыся.

Мелі мы ужо досіць прыкладау, што расійскіе вельмі левые урады не могуць у гэтым напрамку розьніцца ад ураду царскага; расійскі народ быу заусёды захватным і ворагам забраных народау, каторые, адне, хочуць захаваць свою незалежнасьць.

Дзеля гэтага самага і беларусы не павінны мець ніякіх думак і надзей.

Прыгэтым, трэба помніць і аб тым, што расіяне адносяцца не тольку вораже да усіх праявау беларускага жыцьця, але, апрача таго, з нейкай пагардай і насьмешкай. Яны уважаюць, што усё, што беларускае, гэта нейкая карыкатура праудзівага расійскага, не прызнаюць тут нічога самабытнага, а толькі частку ад цэлага.

Няма такіх расіяцау, каторые патрапілі-бы пераняцца прыгожасьцяй народнай беларускай поэзіі, або умелі адчуць пачуцьце, праяуленае у асаблівасьці беларускай мовы і, наагул, спусьціліся б да зразуменьня беларускай псыхікі, як нечага самабытнага і незалежнага, што заслугуе досьледау і зразуменьня.

Калі, наадварот, шмат польскіх поэтау, невылучаючы і Адама Міцкевіча, умелі надзію зразумець дух беларускай поэзіі і прышчапіць яе на грунт польскі.

Шмат цікавых рэчау можна было-бы сказаць аб польскіх пісьменьніках і малярох, аб іх адносінах да беларускай думы, або так сама аб уплыве беларушчыны на разьвіцьце польскай культуры. Але на гэта тут за мала месца.

Шмат палякоу добра уладае беларускай мовай і у гэтай мове гаворыць з народам, а колькі-ж гэта беларускіх і украінскіх прыказак прыводзіцца у штодзённай польскай гутарцы!

Відавочна, што палякі не уважалі беларускай мовы за кепскую, калі кніга законау—„Статут Літоускі" была напісана у гэтай мове, і гэта мова панавала у польскіх судох, карыстаючы з тых самых грамадзянскіх праву, як мова польская і лацінская.

Цяперашняя заява Начальніка Польскай Дзяржавы, Язэпа Пілсудскага, каторы добра уладае беларускай мовай і разумее душу беларускай народнай культуры, якая, поводля яго думкі, можа і павінна разьвівацца у прыгожы цьвет навукова—асьветнай культуры гэтага народу,—гэта заява ня есьць голым галасловым, а мае свою падставу гістарычную, навуковую і звычаёвую у Польшчы.

А разьвіцьце духоунае і уладжанне самадзельнасьці культурнай вядзе да самадзельнасьці дзяржаунай.

Гэта самае можна сказаць і аб усім польскім народзе, (?) каторага наш Начальнік Дзяржавы сабою аднауляе—і галавой, і сэрцам, і плячом.

Польшча не гуляе з Беларусяй у жмуркі, а так сама ня йграе у адносінах к ёй ролю аблуднага прыяцеля. Польскі народ, каторы заняу першае месцо у сваей дзяржаве, працягвае прыхільную руку да братняга народу, уважаючы яго за роунага і вольнага сабе. А кліча яго з тэй прычыны, што аднаковая небясьпека грозіць і Польшчы і Беларусі з усходу, з стараны Расіі, без увагі на тое, ці гэта будзе адноуленая царская Расія, ці дэмократычная, ці бальшавіцкая. Усе тры расійскіе імпэрыялізмы—царскі, кадэцкі і бальшавіцкі-аднальковa грозные і небясьпечные для нас і павінны быць адкінуты усялякімі спосабамі, якіе есьць, і якіе могуць быць пад нашай рукой, а перш за усе—тварэньнем адпаведных саюзау вызваленых народау. Добра гэта разумее Латвія, Фінляндыя і Эстонія, а іе цягнуцца да натуральнага саюзу з Польшчай, а прыдзе хутка час, калі і Літва гэта зразумее пасьля сумных дасьведчаньняу апошніх дзен, каб толькі розум і рада ня прыйшлі запозна!

Нямеччына ужо здэмаралізавала інтэллегэнцыю і армію Літвы, а цяпер маскалі разаружываюць літоускае войско, распушчаюць салдатау дамоу, а афіцэрау садзяць у астрог.

Гэта ужо клоніцца к сьмерці! Дык няхай-жа правадыры беларускага народу скінуць з сябе занлівасьць і, уваскрасіушы у сабе адвагу бойкага племені старажытных Крывічоу, якога лічуцца патомкамі, *возьмуцца да працы і барацьбы за вызваленьне свайго народу.*

Польшча, з якой пераэжылі столькі вякоу, злучаные культурай, працягнула ужо руку помачы к Беларусі цяпер арганізаваньнем Беларускай арміі, Польшча стварае з Беларусяй пабратымство аружжа, згодна з польскай традыцыяй—роунасьці і свабоды.

Братні народ! Клічам цябе *да працы* штодзеннай, напружнай працы над разьвіцьцем тваей асьветы і культуры, якая павінна разьвівацца прыгожай кветкай у вянку усенароднай культуры; клічам цябе *к аружжу*, каб разьвеяць ветрам і разагнаць гэтую буру, што ідзе грознай хмарай з усходу. К аружжу, каб скрышыць гэту варожую дзікую і безаглядную сілу, каб пачатая праца над адраджэньнем беларускага народу ня была у зачатку задушана, каб абараніць гэтую няшчасную краіну ад самага страшнага гора—сьмерці, сьмерці духу.

## АПОШНІЕ НАВІНЫ.

### ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ ПОЛЬСКАГА ГЭНЭРАЛЬНАГА ШТАБУ.

Ад. 15—XI.

**Літоуска-Беларускі фронт.**

На участку паміж Капланамі і Друей узмацованная чыннасьць пехоты і артылерыі. На поудня ад Бабруйска робные сутрэчкі разведчых атрадау. Узято некольки дзесяткау палонных і адзін кулямет. На рэшце фронту без перамен.

**Валынскі фронт.**

На участку Олеуска праціунік увялічыу разведчую чыннасьць.

**Час. нам. Начальн. Гэн. Штабу, палкоунік ГАЛЛЕР.**

### Блізкі мір з бальшавікамі.

НАУЭН, 14—XI. На 15 лістапада назначана конфэрэнцыя прыбалтыцкіх дзяржавау у справе мірных перагаворау з савецкай Расіяй. Латвія, Літва і Эстонія апрацавалі агульную праграму. На конфэрэнцыю будуць дапушчаны прадстаунікі Савецкага ураду.

НАУЭН, 17—XI. Льонданскіе газэты паведамляюць, што новае мірнае прэдлажэньне бальшавікоу спаткана вельмі прыхільна у Англіі. Варункі бальшавікоу лічуць вельмі магчымымі быць прынятымі Англіяй. Брытанскіе гандльовые кругі баяцца, што цяперашніе запасы сырья у Расіі пападуць у нямецкіе рукі, калі саюзнікі будуць цягнуць далей бльокаду Расіі.

ЛЬОНДАН, 17—XI. Льойд Джорж у апошняй сваей прамове у парляманце заявіу:

—Немагчымы ніякі мір, пакуль ня будзе заведзяны парадак у Расіі. Нішто не паказвае, што палажэньне у скорым часу зьменіцца. Наступленьне на Петраград і Маскву стрымана. Я маю сьмеласьць прарочыць, што бальшавізм ня будзе зьніштожаны ваеннай сілай. Для адбудаваня парадку у Расіі патрэбны іншые меры.

### Паведамленьне бальшавіцкага штабу.

ВЕНА, 17-XI. Апошняе паведамленьне бальшавіцкага штабу, гавора: На фронце Юдэніча чырвоные войскі занялі Араніенбаум і Ямбург. К поуначы ад Гдова наступленьне чырвонай арміі пашыраецца карысна. На фронце Дэнікіна чырвоные войскі падышлі к Кіеву. Праціунік разьбіты на усім фронце адступае у безпарадку, К паудню ад Сейска чырвоные падышлі к Дзьмітрыеву.

### Танкі у бальшавікоу.

ВЕНА, 17-XI. З Таганрогу паведамляюць, што у апошнім наступленьні бальшавікоу к поудню ад Арла у бой уведзена шмат танкау. Праціунік прабрауся на 50 верст к поудню ад Курска. Бальшавікі атрымалі шмат кулямэтау і броневых

# Да беларускага студэнцтва.

Да вас ідзець нашае слово, дарослая інтэлігэнтная моладзь Беларусі. Клічам вас да сваей гасподы, да хаты роднай. Годзе працаваць на карысьць чужых, трэба дбаць і аб сабе—аб сваім Народзе, аб сваім краю.

Льосам гістарычным вы прымушаны былі праз доугіе годы і яшчэ цяпер, дзеля здабыцьця вышэйшай асьветы, пакідаць сваю родную зямельку. У вышэйшых школах з вас выходзілі дактары, інжынеры, адвакаты, аграномы, настауцікі і інш., якіе здабылі сабе славу у розных галінах навукі. Вы працавалі на Маскоушчыне, на Каукаве, у Сыбіры, на Поудні, а усе гэта ішло на карысьць чужых культур, чужых народау. А калі працавалі у родным краю, дык усе роуна пад чужой вывескай.

Шмат з сыноу нашай зямлі пад уплывам мацнейшых народау зусім асыміліраваліся і, адрокшыся усяго роднага, парабіліся самымі заядлымі ворагамі беларускай справы. Вярнуушыся назад у свой край, вельмі шкодзілі нам. Шмат хто дзеле кавалку хлеба, дзеле карьеры і дзеле таго, што не знаходзілі поля да працы на роднай глебе, прымушаны былі нехаця працаваць для чужых. А некаторые, аднак, ня гледзячы ні на што, насколькі была можнасьць,—як з прафэсарау, так-сама і з студэнтау,—дапамагалі нашай справе.

Гэтак было дагэтуль.

Але цяпер, калі адраджэньне нашага народу пачынае уліваццa у дзяржауную форму, калі аб нас загаварылі на усенькім сьвеце, калі у розных месцах пачало організавацца нашае Нацыянальнае Войско, пара і вам, беларускае студэнцтво, соль нашай інтэлігэнцыі, вярнуцца да сваей маці-Беларусі!

Сыны Зямлі нашай!

Праца вас чакае, праца гарачая, сьвятая і неадкладная! Трэба адбудаваць сваю гаротную Бацькаушчыну, не зважаючы ні на якіе перашкоды з боку нашых ворагау.

Наша простая, шчырая дарога, наша няспрэчная вялікая прауда усе пераможа!

Вызвалім нашага мазольнага і няшчаснага гарапашніка-хлебароба, ад векавечнай цемры, пакажам яму дарогу да шчасьця, да сьвету. Апавядаемо яму аб тым, што ен—гаспадар сваей зямлі, што ен павінен разьбіваць жалезные путы сваей няволі, што ен павінен як роуны на роуных, глядзець на усе народы зямнога абшару. І гэта будзе ваша вялікая заслуга.

Найвялікшы удзел у нашай сьвятой працы павінны прыняць вы, наша сьветлая моладзь, нашае студэнцтво!

Вы пры шчырай, маладой энэргіі, патрапіце так паставіць справу, што у нас будуць і свае беларускіе унівэрсытэты, што вам ня трэба будзе аддаваць сваей навукі чужым краям і народам, а будзеце працаваць для сябе.

Наш край—вялікі і багаты. Шмат есьць у нашай зямлі шчырага, нечапанага багацтва, характва-аздобы, сьпячых, захаваных скарбау.

Ідзеце да сваей гасподы, студэнцтво беларускае, ад шчырага сэрца клічам вас да працы! Мы ведаем, мы пэуны, што іскры гарачага пачуцьця да усяго роднага у вас ня згаслі. Гэта быць ня можа.

Мы пэуны, што вы не пакінеце сваей старонкі у яе сучасны гістарычны момант. Мы спадзяемся, што вы падымеце яе культурны і экономічны занпад да высокага ўроуня, каб нам не было соромна перад другімі народамі.

Ідзеце дадому, нашае студэнцтво, —ужо пара!

З. Бядуля.

## Політычные весткі.

### Акупацыя на 5 год (?).

„Neir Iork Herald" паведамляе, што ангельская дэлегацыя на мірнай конфэрэнцыі выступіла з пропозыцыяй, каб мірная конфэрэнцыя паверыла Польшчы аддачу занятых ею абшарау у Расіі на пяць год. Пасьля меу-бы адбыцца плебісцыт, які пастанавіу-бы аб будучай дзяржаунай прыналежнасьці гэтых зямель.

### Нямеччына, Расія і Польшча.

З Бэрліна паведамляюць, што блізкі друг прэзыдэнта Нямецкай рэспублікі Эбэрта, Майнер заявіу, што ні Нямеччына, ні Расія ня згодзяцца на істнаваньне Польшчы, як самастійнай дзяржавы.

### Дэнікін прадае Расію.

Бальшавіцкая газ. „Красная Армія", якая выдаецца у Нова-Зыбкаве піша аб тым, што Дэнікін кавалкамі прадае Расію. Дэнікінская газэта „Неподѣльная Россія" паведамляе, што пытаньне аб перадачы ангельскай уладзе на усім Крымскім абшары рашаецца на карысьць Англії. У хуткім часе Адэса, Мікалаеу і Хэрсон падпадуць пад ангельскую апеку. Рашано пашыраць ангельскую апеку па усяму расійскаму абшару Чорнага мора. І восьангельцы робяцца гаспадарамі усей паудневай Расіі.

### Харчы для савецкай Расіі.

Амэрыканскіе газэты паведамляюць, што Злучаные Штаты пастанавілі не браць удзелу у блёкадзе бальшавіцкай Расіі, але выкарыстаць палажэньне і даставіць савецкай Расіі харчы у замену на сырье.

### Бальшавіцкіе пабеды.

У Вену паведамляюць з Масквы, што чырвоная армія заняла Фастау і вядзе цяпер бараньбу у 16 верстах ад Кіева. Места мае быць занята бальшавікамі у хуткім часе.

Чырвоная армія заняла Чарвітау і вымагла сабе пераход цераз раку Дзесну.

## На Літве.

### Паведамленьне Літоускага штабу.

На бальшавіцкім фронце дзеяльнасьць разведчыкау. Удоуж лініі чыгункі Шаулі-Мажэйка-Радзівілішкі дзеяльнасьць войска Бэрмонта ідзець далей.

### Літоускіе войскі одуць на бацькаушчыну.

„Малы амэрыканскі легіён", організаваны для абароны Літвы, хутка вернецца да берагу Балтыцкага мора. Легіён гэты організавауся з літоуцау, якіе живуць у Амэрыцы.

## У Латвії.

### Латыска-эстонская згода.

Пры учасьці ангельцау адбылася згода паміж Латвіяй і Эстоніяй.

Подлуг умовау Латвія аддае Эстоніі Валкскі павет і часьць Вальмарскага. Латвія павінна утрымаць эстонскае войско, якое ей дапамагае. Галоуна командуючым злучаных латыска-эстонскіх войск будзе генэрал Ляйдонер. Эстонія павінна памагаць латыскай арміі на фронце пад Рыгай.

## На Украіне.

### На Палтаушчыне.

Гаспадарнічаньне Дэнікіна на Палтаушчыне знаменуецца зьдзекаваньнем над усім украінскім. Контр-раз'ведка, як у часе царызма, робіць обыскі і арэшты. У м. Хороле на недауным настауніцкім зьезде быу вынесен пратэст проці прыгняценьня украінскай мовы. 300 учасьнікау зьезду былі за гэта арэштованы. Ня лепей живецца сялянству. Паны вярнуліся, адабралі зямлю і яшчэ прымушаюць сялян працаваць дармяна, як у часы паншчыны. Гэто выклікало сярод сялянства шмат паустаньняу.

Хаця Дэнікін і абецау правядзеньне аграрнай рэформы, сяляне яму не вераць.

Паустаньні нацыянальнага характару пашыраюцца на усей Палтаушчыне.

У Золатаношы і Пераяславе разселіся атрады Шэпеля, да каторых далучаюцца усе тые, хто не прызнае мобілізацыйных загаду Дэнікіна.

### Распад арміі Дэнікіна.

„L' Humanite" паведамляе, што у рукі украінскага гэнэральнага штабу дастауся дакумэнт, каторы пацьверджае распад арміі Дэнікіна. Гэто рапорт палкоуніка Апухціна, каторы кажа, што у яго палку большая частка салдат дэзэртыравала і цяпер няма чым дапоуніць полк. Палковая каса пустуець. Насяленьне ня выдало зброяу і полк ня здолен ні да якой дзеяльнасьці.

### Сьвяткаваньне гадаушчыны Камянец-Падольскага унівэрсытэту.

У Камянец-Падольску адбылося урачыстае сьвяткаваньне першай гадаушчыны Камянец-Падольскага унівэрсытэту, на каторым сярод другіх выступіу з прывітальнай прамовай прадстаунік Беларускай Народнай Рэспублікі.

Ен сказау:

— Высокі сход. Дазвольце мне выказаць прывітаньне Вам ад беларускага народу, каторы так-жа як і украінскі, ужо трэці год змагаецца за свае право вольнага істнаваньня. Мы беларусы лічым сябе вашымі братамі. Мы бралі прыклад з Вас. Ваша дзяржава перажывала цяжкі час, але мы беларусы былі яшчэ у горшым становішчы, аднак, мы цьверда верым, што ідэя самовызначэньня нацыі, каторую так высока дзержыць ваш народ, пераможа. Вы высока трымалі свой сьцяг. Вы цяпер сьвяткуеце гадаушчыну унівэрсытэту у Каменцы. Верце, што і для нас гэто сьвято. Ад імені сваійго ураду вітаю Высокую Дырэкторыю, Украінскі Народ і Вас, паважаные прафэсары Каменецкаго украінскаго унівэрсытэту.

# Расказы сэмінарыста.

II.

### Экзамены.

*(Глядзі № 24)*

Доуга шукаць сэмінарыі ня прышлося. На глаунай вуліцы у месьце усім кідалася у вочы табліца на сьцяне вялікага дому, з напісам: „Настауніцкая сэмінарыя". Нясьмела увайшоу я у доугі калідор, аглядаючыся па бакох, нібы са страху, каб хто ня выгнау. Хлопцау было ужо многа. З усяе губэрні сабраліся сюды шчасьліуцы. Першае іх жаданьне было—вытрымаць экзамен і стаць вучнем сэмінарыі. Былі тут і такіе, што жадалі вучыцца не дзеле навукі, а дзеля куска хлеба, а былі такіе, што трацілі апошнюю бацькаускую капейку, абы падвучыцца больш і не аставацца неасьвечанымі. Усе яны коса паглядалі адзін на другога, як-бы пытаючыся: „Ну, а ты, брат, многа знаеш"? Некаторые усьпелі пазнаеміцца і гутарылі аб чымсь-то; некаторые хваліліcь сваімі ведамі, тагды другіе толькі зайдросьцілі ім. Але гэта так здавалося; на першых экзаменах многім рызыкантам прышлося саступіць з дарогі ды вярнуцца дадому. Найбольш сядзелі ціха, спакойна, рыючыся у сваіх думках.

Зараз у кляс увайшоу настаунік. Усе усталі; згаварылі малітву. Глянуушы па бакох, настаунік прайшоу наперад да століка і уткнууся вачамі у паперы, што прынес з сабою. Усе падаставалі прыгатаваные загадзе лісты і пачалі пісаць пад словы настауніка. Мая рука, як пісау, неяк усе дрыгала, і літары выводзіліся не такіе, як хацеу,-так пужауся я гэтага экзамену.

Ды было-ж чаго пужацца: ужо многіе хлопцы шморгалі насамі, пабачыушы, што усе прапало. А настаунік чытау сабе ды чытау, і калі хто прасіу, каб ен паутарыу, дык настаунік нават не глядзеу на яго, а рабіу свае.

Пасьля першага экзамену лік хлопцау значна паменшыуся. Дыктоука і яшчэ задача пісьмовая былі тою загародаю, пералезшы якую, хлопец ужо меу надзею папасьці у сэмінарыю. Давелі было спракудзіцца тут, каб вучня, ні аб чым больш ня пытаючыся, адправілі дадому.

Я трымауся далей. На другіе экзамены прыходзіло па некалькі настаунікау. Першы страх прапау. Хлопцы трошкі пасьмялелі. Часта чуцен быу сьмех, калі каторы адказвау недарэчы. Але і тут часта рабілі так, што за якую нязначную абмылку вучня далей не прапускалі. Былі, нават і такіе здарэньні. Хлопец вельмі добра адказвау на пытаньне экзаменатара, трымауся сьмела і вольна, як належыць бойкаму і разумнаму вучню. Здаецца, можна быць пэунаму, што яго прымуць. А на дзеле выходзіло іначай: можна быць пэунаму, што яго „праваляць" і прагоняць дадому. Чаму гэта так рабілі, адразу трудна было сьцяміць. Каб той настаунік, што яго „праваліу", сказау чыстую прауду, дык сказау-бы ен так.

— Вельмі разумны, будзе з начальствам спрачацца, а нам гэтакіх ня трэба, бо гэта зараза, ад яе трэба бараніцца.

Апошні экзамен быу па гісторыі. Хлопцау асталося ня многа. Яшчэ два-тры чалавекі—і больш адкідаць нятрэба. Усе ня трацілі надзеі, што удасцца прабіцца да мэты. Усе былі вяселые.

Весела выглядау і ціхі вечар. Бледны месяц з-за лісьцяу клену пазірау у вакно. У зале пацямнело; ціхенька. Экзаменаваліся апошніе. У тым ліку быу і я. Усе пытаньні экзаменатара я здавальняу добра і цьверда спадзявауся, што мяне прымуць, хіба будуць другіе прычыны, але тагды я ня вінен.

У той дзень я пачувау сябе надта добра. Гэтак весела бывае рэдка калі. Бывае гэта тагды, калі чалавек споуніу важнае жаданьне, альбо цяжкую працу давеу да канца. Мілымі сталі мне усе гэтые барадатые, сівые вучыцелі, якіе ня раз дарма крычалі на хлопцау, і гэтые клясы, гдзе я экзаменавауся, і двор шырок, гдзе зьбіраліся вучні, і усе у вачах і думках маіх было міла і радасна. Як зваліушы камень з плеч, пашоу я на сваю кватэру спакойна сапачыць.

Назаутра удзень усе мы сабраліся на двары. Усе нецярпліва чакалі сваійго прыгавору, і чым менш аставалося чакаць, тым горш трывожыло неспакойство. Ад натугі, здавалося,

# У табары „единой, неделимой".

II.

Паміж опозыцыянэрау, у табары „единой, неделимой" маюць вялікую популярнасьць гэткіе вершыкі:

„Ка-дэ зрадзіу эн-эса,
Эн-эс зрадзіу эс-эра,
Эс-эр зрадзіу эс-дыка,
А далей—бальшавік!.."

Гэты дабітны чатырохверш вельмі характэрны і дае нам зусім ясны вобраз таго, што адбываецца у табары „единой, неделимой". Хто ня з Дэнікіным, з адбудаванай царскай ахранкай, на чале з палкоунікам Глазавым,—той за бальшавікоу.

У лік апошніх далічаны навет і пісьменьнік В. Караленка, які асьмеліуся заявіць, што улада на мясцох не на сваім месцы. І нейкі Фохт у газэте „Черноморскія Вѣдомости" пытаецца у Караленкі, „як ен сьмее гаварыць, калі ен не афіцэр і не знае афіцэрскіх традыцыяу".

Новазьяуленаму публіцысту з афіцэрау адказвае орган кубанскага краевага ураду „Вольная Кубань":

—„Праудзівага вартауніка традыцыяу кадравага афіцэрства бадай што няма. Захованы-ж яны галауным чынам „чарнацоуцамі"— 14—16 годнімі дзяцьмі — партызанамі што яшчэ вучацца, моладзьдзю. Гэтые самі прышлі на кліч Карнілава і Аляксеева, *на іх-жа прышлося рабіць аблавы на вуліцах Растова і Катарынадара*".

Ці-ж гэта не гаворыць само за сябе? Бо-ж добравольная армія і набіралася з вучняу, безработных афіцэрау і усялякіх авантурыстау. Цяпер яны дэзэртыруюць.

„Вольная Кубань" наагул вельмі скептычна глядзіць на авантуру Дэнікіна. Орган краевага Кубанскага ураду, які друкуе на першай страніцы офіцыяльные прыказы ураду за подпісам старшыні ураду П. Курганскага, адводзе шмат месца справе унутраньняга, аутаномнага устройства Кубані і пытаньню прызнаньня Петлюры. Адтрымліваецца уражаньне, што гэтыя апошні няпрыемны Кубані.

У Катарынадары—сталіцы Кубані—пануе некатары дух дэмократызму. Есьць „вучнеускі гурток навучнага пазнаньня соцыялізму", адкрыта функцыянуе Камітэт соц.-дэмократычнай рабочай партыі, эс-эры робяць мітынгі; адным словам, есьць некаторая свабода, чаго ня можна сказаць аб тых мясцох, дзе чрэзвычайку бальшавіцкую зьмяніла ахранка дэнікінская. У кубанцау збудзілося пачуцьце нацыянальнай гордасьці, яны пакуль што уходзяць у склад дэнікінскага удзелу, але яны вымаглі сабе аутаномію, але у іх магутные так званые сэпаратыстычные льозунгі, і Дэнікін зносіць і прымірaецца з гэтым. І не бяз некаторага здаволеньня надрукавана заметка у газэце „Пріазовскій Край" такога зьместу:

„На Кубані" „Рагаткі скалыхнуліся" Катарынадар. Кубанскім урадам у парадку 57 стацыі праведзены закон аб скасаваньні пошлінау з таварау, прывожаных у Кубанскі край. Кубанскі урад пазволіу свабодны вываз з краю сена, саломы, фруктау і агародніны, апрача бульбы.

Шмат увагі удзяляюць газэты і іншым дзяржавам, якіе адрадзіліся на папялішчы б. Расійскай імпэрыі. Усе яны чамусьці адносяцца няпрыхільна да Дэнікінскай арміі.

Гэтак „Руссаген" (офіцыяльнае урадовае тэлеграфнае агенцтво Дэнікіна) паведамляе з Пятроуску:

„У зьвязку з выпадкамі у Дагэстане, урад Азэрбэйджана зьвярнууся к вярхоунаму камісару у Закауказьзі палк. Раскелю з экстрэннай нотай, у каторай просіць яго загадаць дабравольчай арміі, каб яна адсунула на поунач цяперашнюю дэмаркацыйную лінію.

„У зьвязку з паустаньнем у Дагэстане урад Азэрбэйджана дамагаецца так званай „нэйтралізацыі" Дагэстану і ачысткі дабравольчымі войскамі усей, прылегаючай к Азэрбэйджану паласы, населенай паустаушымі. Кіраунiцтво „мятэжом" у Дагэстане, а такжа пад трымліваньне грашамі яго ідзе, як гэта дасьведчана, з Тыфлісу і Баку".

Больш падробна гаворыць аб паустаньні у Дагэстане „Вольная Кубань".

„Паустаньне горцау — паведамляе газэта—аб'ясьняецца аграмаднай контрыбуцыяй, наложанай на горскіе народы пры заняцьці *Горскай рэспублікі* войскамі Дэнікінскай арміі. На жыхароу Гэнгушэцы была положана такая контрыбуцыя ад кожнага дому: грашыма 2000 руб., па аднэй вялікай жывеліне, 4 бараны, 25 пуд. кукурузы, па адной трохлінейнай вінтоуцы, да кожнай вінтоукі па 200 патронау, па аднаму рэвольвару „Нагана", да кожнага рэвольвара па 50 патронау; ад кожных трох дому— на аднаму стрэявому каню з усімі прыналежнасьцямі. А на некаторые аулы, як напр. Сыр-Карт контрыбуцыя была наложана у двойным разьмеры".

Чым, калі не паустаньнем павінно было закончыцца „прылучэньне" Горскай рэспублікі да „единой неделимой".

Аб украінскіх паустаньнях газэты паведамляюць нямнога; галоуным чынам, аб пабедах над паустаньцамі сялянамі, але па тону газэт адчуваецца недакаж.

„Вайсковы атаман і глауны начальнік *Церска - Дагэстанскага краю разам з членамі вайсковага ураду* выехалі у Малую Кабарду на грамадзкіе сьвяткаваньні.

„Зьезд адзжарцау у Батуме пастанавіу пратэставаць *проці грузінскіх плянау прылучэньня Батума да грузінскай тэрыторыі. Адзжарцы выставілі лозунг—аутаномія Батуму, Карсу і Ардагану.*

„Вольная Кубань" паведамляе аб цікавым інцыдэнце, які здарыуся у м. Ейску:

„На першым пасяджэньні новай Ейскай думы паустало цікавае пытаньне аб прысязе думцау: ці прысягаць „вярхоунаму кіраунічаму" (правіцелю) Калчаку, ці краевому кубанскаму ураду. Ярым абаронцам адмірала Калчака аказауся, паміж іншым, старшыня; аднак рэшта галасоу разьдзяліліся і у рэзультаце прамовау дума выйшла з трудной сытуацыі, прынялі пастанову... *прысягнуць на вернасьць насяленьню места Ейска*. Гэта паведамленьне ярка характарызуе масы.

Трэба яшчэ дабавіць, што сэпаратызм глыбока пранікнуу і [illegible] растку; у самых ярых супраціунікау Дэнікіна—Донцау. Дон мае сваго уласнага атамана (ген. Багаеускі), свой вайсковы урад і сваю краевую раду.

Паміж Донам і Кубаньню адбываюцца перагаворы, пры якой умовы як між двумя *незалежнымі дзяржавамі*. На Кубані есьць прадстаунік донскага ураду (ген. Акімау). Вайсковы атаман Кубані ген. Артамонау аддае афіцыяльныя візыты атаману войска Донскага ген. Багаеускаму. Аналічасьне такая візыта аддадзена і... Дэнікіну...

Войско Дону і Кубані змагаецца за адбудаваньне „единой, неделимой" у той час, *калі у бацькаушчыне гэтых салдатау лепшые людзі змагаюцца за свой край проці захватных пасяганьняу Калчаку і Дэнікіных*. Ці-ж у гэтым не трагэдыя тых, што змагаюцца за незалежнасьць народау?!

*Г. Л.*

# МЕНСКАЕ ЖЫЦЬЦЕ.

**Прыбыу** з Вільні у Менск б. камандзір беларускага гусарскага полку у Адэсе, палкоунік І. І. Родштэйн

**Менскі мужчынскі манастыр** ад учарашняга дню 18-га лістапада, пачау перадачу спрау польскай уладзе.

Як вядома, да 1861 году гэты манастыр быу касьцелам.

**Агульна дзяржауны налог на прывазімые у Менск тавары** магістрат мае накладываць ад 1-га сьнежня.

**У жыдоускай абшчыне** на сходзе 16-га лістапада ухвалілі выдаць беднаму насяленьню 400 саж. дроу за пауцаны.

**У аддзеле апекі здароу'я** ідзець цяпер перапіс харчавых прыпасау, бялізны і лякарствау, адтрыманых ад амэрыканскай місыі чырвонага крыжа, дзеля выдачы мясцовым мэдыцынскім установам, дзе дагэтуль яны цярпелі недастаткі ва усім.

**Лекарская падмога працауніком на фабрыках і інш.** Тутэйшая улада выдала загад аб тым, каб кіраунікі фабрыкау і гандлева-прамысловых установау м. Менску у працягу тыдня паведамілі санітарную інспэкцыю менскага округу (Падгорная, 14), ці працаунікі і работнікі, якіе працуюць у іх фабрыках і установах, забяспечаны лекарскай падмогай, у які спосаб і праз каго падмога ім даецца.

**Курсы для падгатоукі** формацэутау у правізары адчыняюцца гэтымі днямі пры менскіх курсах для падгатоукі студэнтау мэдыкау і натуралістау.

**Аддзельные коопэратывы**, якіе былі у злучнасьці б. Цэнтральны Работніцкі Коопэратыу, калі хочуць аддзяліцца, павінны да 1 сьнежня 1919 г. падаць заяву на імя Начальніка Округу. Посьле гэтага тэрміну ніякіе заявы аб гэтым прымацца ня будуць. Калі-б для падачы заявы аказалася патрэбным скліканьне сходу сяброу аддзельных коопэратывау, то да 1 сьнежня гэтые сходы будуць дазволены; трэба толькі падаць у Округ заяву, падпісаную 5 сябрамі.

туман у вачах станавіуся, вушы мянялі словы у нейкі шум.

Мяне прынялі. Якая радасьць, якое шчасьце!

Некалькі чалавек аказалося лішніх. Якая розьніца была у думках іх і шчасьлівых таварышау! Як розна гарэлі іх сэрцы! Адны злосьцьцю і жалем, другіе вяселасьцьцю і надзеяй. Як апараньне, з нейкім цяжарам на душы, пашлі няпрынятые кожын у сваю дарогу. Навічке сталі зьбірацца у купу, знаеміцца бліжэй. Зьбіраліся-бо некалькі год жыць разам, памагаць адзін аднаму, іці па той дарозе, якой праз туман ня відаць было.

Дырэктар пазнаеміу нас з клясным настаунікам. Настаунік сказау, як мы павінны кіравацца у жыцьці: што павінны слухаць начальнікау, быць пакорнымі, працавітымі, сказау, што трэба купіць з адзежы, калі павінны зьявіцца на першые лекцыі і якіе кніжкі мець з сабою.

Пачалося дзеле мяне другое, новае жыцьцё. Першая палавіна—дзяціные годы, вяселая нядбалая пара. Яна прайшла ужо. Прауда, прайшла у беднасьці, недастатку. Сямейные сваркі, зводы, усе хатніе нялады горкім палыном праулялі дзяцінство. Але у маладога рэдка усплываюць сумные успаміны: што весялейшае і мілейшае, тое у сэрцы мейсцо мае.

Наупераці ня прыходзілося задумывацца аб сваім жыцьці. Жылося памаленьку. Незаметна праходзілі дні і цэлые годы. Пройдзе вясна, прыдзе, лето гарачае, праца цяжкая; восень пройдзе, зіма прыдзе. Бегнеш у школу ды ізноу чакаеш вяселае вясны. Цяпер, на раздарожжы прайшоушага і будучага, стало прыпамінацца усе дзіцячае жыцьце.

Успомніу я, як быу яшчэ маленькім хлопчыкам. Бывала, ідзе маці у вагарод, ці на поле і возьме мяне з сабою. Тагды я быу, як гарбуз, малы, ад мацеры не аставауся і, як клубок, каціуся за пятамі. Пагонішся за матыльком; матылек сядзе, падляціць, ізноу сядзе. Ад бяжышся ад мацеры на верацень, а здаецца, за цэлую вярсту забег. Матка паказвала кветачкі, пахучые і харошанькіе і казала, што гэта за кветка, чаму яна так завецца.

— Вот гэта, сынку, кроу пана Езуса. Як яго жыдэ расьпялі на крыжы і прыбілі рукі і ногі цьвікамі, дык пацякла кроу; на гэтай крыві вырасла кветачка. Сьцісне яна рукою кветку, і з яе капаюць чырвоные капелькі, як кроу.

— Якая гэта птушачка?—пытауся я, глядзячы угору на жаурынка.

— Гэта сынок, жаурынак,—адказвала матка:—ен кажа: ары-ары-ары... Хто працуе, дык ен хваліць таго, хто гультай—сьмяецца з яго.

Я дзівіуся, як гэта тут усе хораша, добра і веры словам мацеры. Успамінаючы гэта, мне станавілося сьмешна. Але разам са сьмехам нешта дарагое і мілае сэрцу выплывало з гэтых думак. Часам бацька брау на поле, як ехау араць. Здавалося тагды мне, што быу невядома, як далека. Колькі навінау прывозіу дадому. Колькі расказау было.

Узімку, у шарую гадзіну, усе дзеці зьбіраліся у запеку. Старшая сястра Галена расказвала нам казкі. Як-бы і цяпер чуваць былі яе словы: „Ко-о-цiку-брацiку, нясе мяне ліса за цемные ляса"... Як рад я быу, калі казка канчалася добра, калі кот выратуе певня, і на душу клауся нейкі цень, калі лісіца зноу схваціла і задушыла яго.

Успомніліся тые здарэньні, калі я ня слухау Галены, рабіу ей на злосьць,—сорамна зрабілося. Успомніу, як брыкауся нагамі, калі матка будзіла гнаць скацінку на раніцу, і як добра было пазіраць з-пад коудры на праменьні сонца, калі мяне падменьвала Галена і гнала скацінку на раніцу.

Як сьнег пакрывау зямлю, пачынау я хадзіць у школу. Раз настаунік дау „лапу" і паставіу на калені за тое, што ня умеу расказываць аднае стацейкі. Дзеці сьмяяліся, а я чуць ня плакау. Уся бяда была у тым, што ня умеу я расказваць так, як хацеу настаунік. Я кажу „чаму", а ен папрауляе: „почему"; я кажу: „бегчы", а ен кажа: „бежать." Урэшце я саусім зьбіуся і, як слуп, стаяу моучкі. Настаунік накрычау, выцяу лінейкай і паставіу на калені.

Усе жыцьце дзяцiннае усплыло на думку. Многа у ем было вяселасьці, многа і гора, але клопату ня было ніякага.

А цяпер прышла пара разьвітацца з нядбалымі дзяцінымі гадамі, і узяцца за працу.

(*Працяг будзе*).

**Антось Галіна.**

**Адзел Польскай Коаевай Касы** гэтымі днямі прыбыу у Менск. Каса хутка пачве функцыянаваць. На чале касы стаіць б. дэпутат сойма п. Домброускі.

**Дровы** на адрэс магістрату пачалі прыбываць з ваколічных станцыяу. Трэцьцяга дня прыбыло 24 вагоны дроу.

**Мерзлая бульба** мае прыбыць з Познані у ліку болей 10 вагонау. Часьць бульбы будзе перададзена бравaром і крахмальням.

У б. Цэнтральным рабочым копэратыве прад:ецца мерзлая бульба па 10 руб. пуд.

**Рэквізыцыя** мебэлі робіцца апошнімі днямі прадстаунікамі магістрату і ваенай уладай. Рэквізуюцца сталы, крэслы, ложкі, шафы, дываны і іншые нарэквізаваные рэчы выдаюцца квітанцыі.

Рэквізаваные рэчы, подлуг слоу рэквізытарау маюць быць зьвернямы уласьнікам праз 2 тыдні.

## Допісы.

**Радашкоуская і Хацончыцкая воласьці.** Вілейскага павету. Дзеля адчыненьня беларускай школы у нашай ваколіцы, трэба каб паліцыя склікала сход сялян. А калі сход ухваліць, што беларуская школа патрэбна, дык ад настауніка вымагаецца і рэкамэндацыя таго пана, каторы жыве у той ваколіцы і добра знае настауніка. На гэта скардуюцца глауным чынам настаунікі Хаценчыцкай воласьці.

Аб плебісцыту гавораць і у нас. Сяляне ня ведаюць, як быць і чакаюць „вучоных людзей“, каб запытацца у іх, як рабіць.

Робіцца у нашай ваколіцы перапіс насяленьня, маетнасьці, жывелы, зямлі і г. д. Перапісчыкі кажуць, што гэта робіцца нібы-то для нарэзу зямлі і дзеле гэтага трэба, каб сяляне галасавалі за палякау. У сьпісках перапісчыкі пішуць, што хочуць.

Б. Г.

*Рэдактар-выдавец*
*Ядв. ЛУЦЭВІЧ.*



Друкарня Інвалідау. Менск.